

Umydymyz – Kowid-19

Category: Kitapcy, Medisina, Sözlär

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Umydymyz – Kowid-19 UMYDYMYZ – KOWID-19

Gadymy bilgi – başlangyjy geçmişiň çuňluklarynda galan, gözbaşy nämälim maglumatlardyr...

Hurafa – akyl-paýhasa ters gelýän, boş-batyl ynanç diýmekligi aňladýar...

Gadymy bilgiler bilen hurafalar mydama biri-birine bulaşdyrylýar.

Müňlerçe ýyldan bäri biziň günlerimize çenli syzyp gelen gyzyldan gymmatly maglumatlara soňky wagtlarda gyýa göz bilen seredýänler köpeldi. Hurafaçy şarlatanlaryň bu ýagdaýyň döremegine uly goşant goşandyklary görnüp duran hakykat.

Seretseñizläň.. Karantin günlerinde kowid-19-y dep etmek üçin akla sygmajak işler edilýär. Mysal üçin... Nigdäniň Ulygyşla häkimligi ladan tütedip goranjak bolýar. Muňa meñzeş ýene onlarça mysal getirip biljek. «Metjitde oturana koronawirus ýolukmaz» diýip samrap ýörenleriň sany barmak büküp sanardan känmikä diýýärin.

Ýurdumyzda hurafalaryň ynanja we dine esaslandyrylmagy ýörite üns berilmäge degişli meselä öwrüldi.

Hezreti Omaryň aýdan bir gowy sözi bar: «Ýa ynanşyň ýaly ýaşarsyň ýa-da ýaşaýşyň ýaly ynanarsyň».

Hurafalar – ýaşaýşy ýaly ynanýanlaryň ynanjy!

Hezreti Muhammet (s.a.w) aýdypdyr:

«Kim başy çykmaýandygyna garamazdan, hekimlik etmäge synanyşsa, ol sebäp bolan zyýanyňy özi ödemeli bolar».

Sahabalardan Sagdy Wakgas (r.a) nähoşlanda Hezreti Muhammet (s.a.w) ony soramaga gidipdir. «Haris ibn Keldäni çagyryň, ol ökde hekimdir, goý, ol size em etsin» diýipdir.

Bu söz 1400 ýyl mundan öň aýdylan söz. Onuň çuň manysyna doly düşünjek bolsaň, ilki bilen şol döwri gowy bilmek gerek:

■ Hurafalardan mysallar

Araplar yslamdan öň halk tebiçiliginde birgiden hurafalara eýedi. Käbir mysallary bereýin:

- Mama keselinden goranmak üçin düýe ýaly bögürerdiler...
- Ýanlarynda göterýän towşanyň süňk özlerini dürli kesellerden gorýandyr öýderdiler...
- Yylan çakan adamy «zäher endamyna ýaýramasyn» diýip uka gidirmändirler we üst-başyna jaň dakypdyrlar...
- Nämedir bir zatdan gorkan aýala ýüregi sowasyn, ýerine gelsin diýip gaýnap duran gyzgyn suw içiripdirler...
- Çagalaryň gopan dişini Güne bakan zyňanlarynda, täze çykan dişiň berk boljakdygyna ynanýardylar...
- Çaşşy adamyň gözünü degirmen daşyna seretsirip bejermäge çalşardylar...
- Näsaglary jadygöý ruhanylaryň ýanyna äkidip okadypdyrlar, ybadathanalarda gurbanlyk janly kesipdirler. Şeytmek bilen olar näsagyň içine giren şeytanlaryň çykjagyna ynanypdylar...

Ynha, şeýle...

Hezreti Muhammet (s.a.w) ýokardaky sözlerini şular ýaly hurafalaryň giňden ýaýran arap jemgyýetinde aýdypdy. Ol beýik özgerişligi barça batyl ynançlara garşy göreş yglan edip amala aşyrdy.

Hadys kitaplarynda medisina we derman-däri hususunda bölümleriň bardygy tötänlik däl. Mysal üçin alty hadys kitabyndan “Kütüb-i Sitte” olaryň diňe biri. Şol sanda...

Ymam Buharynyň «Sahyh Hadys» (“el-Jâmi’ü’s-Sahîh”) kitabynyň 76-njy bölümüni medisina baradaky hadyslar düzýär: “Kitâbu’t-tıbb.”

Bu kitapda ýokanç keseller barada gyzykly maglumatlar bar...

Bu kitapda karantin barada maglumatlar bar...

Bu kitapda derman ösümlükler, iýmit we suwlar barada medisinyň düýp esaslary beýan edilen...

Bu kitapda aýallara näsag erkekleri em etmek jaýyzdygy (rugsat berilýändigini) ýazylan...

Hawa, hawa, biz 1400 ýyl mundan öňki döwrüň gürrüni edýäris. «Pygamber tebiçiligi» (“Tybb-y Nebewi”) ady bilen kitap ýazmak däbi şol esasa döredi...

■ **Medisinyň Injili**

Hurafalar sagdyn din düşüncesini nädip bozdy?

Çünki wagtyň geçmegi bilen öwrülişikçi-intellektual yslamy ýoýujylar dini öz bähbitlerine görä düşündirdiler!

Bu günki-gün... «Käbäniň zyýarata açylmagy üçin Günbatardan geljek waksina garaşylýar» diýilmegi hakyky musulmanlaryň ýüregini syzladanokmyka?

Medicina ylmynda ylmy-barlag işlerini alyp barýan musulman alymlar bular ýaly samsyklaç şowakör düşüňjäniň öňünde nädip dyza çöküp bilýärkäler? Ynanar ýaly däl...

Düýn... Modern himiýanyň düýbünü tutujy Jabir ibn Haýýan (721-815) bardy.

Düýn... Matematikada “nol” (0) belgisini ulanan, “algoritmi” oýlap tapyjy Al-Horezmi (780-850) bardy.

Düýn... Ospa keseline ilkinji bolup kesgitleme beren El-Razy (854-925) bardy.

Düýn... Ýewropaly alymlaryň ussady hasaplanan Faraby (870-950) bardy.

Düýn... “Tybbyň Injili» diýip at berilen “El-Kanun fi’t-Tyb” («Tebipçilik ylmyň kanunlary») eseri XII asyrdan başlap Ýewropanyň ýokary okuw jaýlarynda okuw kitaby hökmünde okadylan Ibn Sina (980-1037) bardy.

Düýn... Ilkinji bolup rak keseliniň operasiýasyny geçiren Aly ibn Aþbas (932- 994) bardy.

Düýn... Günbataryň heniz XIX asyryň başlarynda-da göz we diş agyrysý barada ýeke bilýän zady ýokka, bularyň bejergisini eden El-Zehrawy (936-1013) bardy.

Düýn... Modern optikanyň atasy Ibni Heýsem (965-1040) bardy.

Düýn... “Sezaryen” (кесарево сечение) adalgasyny medisina ylmyna peşgeş beren Biruny (973-1051) bardy.

Sanap gutaryp bolanok...

Günbatar alhimiýadan ylmy himiýa geçendigi üçin musulmanlara minnetdarlyk bildirmäge borçly. Käbir dermanlaryň asyl ady «alkogol» sözi bilen bile Gündogardan Günbatar dillerine geçdi. Iň bärkisi himiýa (kimýa) sözünü alyp göräýiň!..

Kaliý, aminokislota, natriý, nitrat, simap önümçiligini ilkinji bolup kimler ýola goýdy, bilýäňizmi?

Yslam medisinasynyň taryhyny okap, şu günki-gün bilen deňeşdireniňizde, örtenersiňiz, janyňyz ýanar.

Her düýpli öwrülişikde bolşy ýaly, yslam ynkylybynda-da görülen zat – yzygiderli ösüş bolmasa, zyndan durgunlyk, onuňam zyndan yza tesiş başlaýar!

Hakykatlara gowuşmagyň iň uly päsgelçiligi bolan hurafalar şeýde-şeýde üstünlik gazanýar.

Umyt edeliň...

“Kowid-19” – hemme ugurda fanatizme getiren hurafa problemanyň aradan aýrylmagyna peydaly bolsun-da hernä!..

Soner YALÇYN.

10.04.2020 ý, «Sözcü» gazetini.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW,
Stambul uniwersitetiniň talyby. Medisina